

Deskundige groene mbo'ers terug van weggeweest

Groene mbo'ers stonden aan de basis van ecologisch groenbeheer en stedelijke biodiversiteit. Arie Koster pleit voor eerherstel van deze beroepsgroep. Hun vroegere rol bij het groenbeheer is vaak overgenomen door stadsecologen en onderzoeksbureaus. Intussen is de kennis over planten, biodiversiteit en de bescherming van bijen bij deze mbo'ers enorm gegroeid.

Enige jaren geleden schreef ik een artikel onder de titel '35 jaar beheer van bloembezoekende insecten: maak het niet moeilijker dan het is' (Groen 71 (2): 26-29). Met als eindconclusie: geef mbo'ers hun kennis terug. De tijd is daar nu rijp voor. Groene mbo'ers kunnen meer dan wij denken. De vraag is welke kennis nodig is voor het ontwerpen en aanleggen van bijenvriendelijke tuinen, openbaar groen, andere groene landschapselementen en het geven van advies aan allerlei opdrachtgevers.

Rond de periode 1970-2000 was ecologisch groenbeheer het domein van de 'groene mbo'ers'. Ze wisten niets van wilde bijen, maar door hun kennis van en vooral door praktische ervaring met het ontwikkelen van bloemrijke vegetaties werd de ontwikkeling van de bijenpopulatie in gang gezet. Rond 1990 kwamen de stadsecologen in beeld en kwam privatisering van het openbaar groenbeheer op gang. Groene mbo'ers die grote prestaties hebben verricht verdwenen geleidelijk uit beeld en het onderhoud van de groene ruimte werd overgenomen door 'groene aannemers'. Ecologische kennis speelde vaak geen rol. De prijs bepaalde wie de opdracht kreeg. Voor groene ecologische aspecten werden en worden ecologische on-

derzoeksinstituten ingeschakeld. De kennis op de werkvloer was grotendeels verdwenen.

Rond 2010 werd de samenleving geconfronteerd met de verdwijningsziekte van honingbijen. De berichtgeving door de media over dit probleem was zeer dramatisch. Daarna kregen ook tot op de dag van vandaag de wilde bijen veel aandacht. Vooral deze aandacht moeten we zien als een zeer positieve ontwikkeling. Gemeenten en bevolking wilden de positie van zowel de honingbijen als wilde bijen verbeteren. Dit onttaarde razendsnel in een commercieel proces waar vooral bedrijven van profiteren en wilde bijen weinig van merken. Adviesbureaus en onderzoeksinstituten die zich nooit met bijen of met bloembezoekende insecten hadden beziggehouden rezen als paddenstoelen uit de grond. De meeste opdrachtgevers die de bijenstand wilden verbeteren, keken meer naar de naam van het onderzoeksinstituut of het bedrijf dan naar de gespecialiseerde deskundigheid.

Deskundigheid op gebied van bijen

Wanneer is een persoon of een bedrijf deskundig op het gebied van wilde bijen? Deze vraag kan natuurlijk ook in het algemeen worden gesteld. Als de huisarts opeens ook tandarts wordt, zal eenieder daar een vraag-

teken bij plaatsen. De huisarts zal moeten bewijzen dat hij ook als tandarts deskundig is. Een persoon die bijvoorbeeld het hele boek van de Nederlandse bijen van Theo Peeters (2012) uit zijn hoofd kent, is wel knap, maar hoeft niet deskundig te zijn.

Op het gebied van wilde bijen is deskundigheid lastig te beoordelen, maar er zijn checkpunten.

Op het gebied van bijen wordt deskundigheid bepaald door langdurig onderzoek en inventarisaties die zijn gekoppeld aan adviezen voor bijenbeheer, dat in dit geval bijenvriendelijk vegetatiebeheer of ecologisch groenbeheer wordt genoemd. De deskundigheid wordt ook

bepaald door duur van de praktijkervaring. Toetsbare kenmerken voor deskundigheid zijn onder meer:

- Rapportage van onderzoek waar eigen basisonderzoek aan ten grondslag ligt. Om het aandeel van eigen onderzoek te beoordelen is bronvermelding zeer essentieel. Hieruit blijkt ook wat de echte eigen bijdrage van het onderzoek is en waar het zwaartepunt van de expertise ligt.
- Artikelen in vakbladen kunnen een indicatie zijn van deskundigheid, maar moeten wel gekoppeld zijn aan onderzoek of langdurige ervaring met het onderwerp.
- Boeken gebaseerd op eigen onderzoek of langdurige ervaring met bronvermelding

van eigen werk kunnen belangrijke kenmerken zijn voor deskundigheid. Als deze kwaliteiten ontbreken, kan de deskundigheid in twijfel worden getrokken.

Koppeling van kennis

Waar we het meest mee te maken hebben is een combinatie van deskundigheid gekoppeld aan informatie van andere bronnen. Dat zien we bij onderzoeksbureaus of personen die gespecialiseerd zijn in een bepaald terrein, bijvoorbeeld plattelandsecologie, stadsecologie et cetera. De kennis van wilde bijen ontbreekt, maar er wordt gebruikgemaakt van andere bronnen. Als dat voor de opdrachtgever duidelijk is, is daar niets mee aan de hand. Veel sterker nog, zulke combinaties zijn voor de wetenschap en praktische uitwerking daarvan zeer noodzakelijk. Voor opdrachtgevers moet het duidelijk zijn wat de eigen specialiteit is en welke kennis afkomstig is uit andere bronnen. Er kan dan ook een afweging worden gemaakt of deskundigen op het gebied van wilde bijen moeten worden ingehuurd. Opdrachtgevers moeten dit goed in de gaten houden.

Enkele voorbeelden van topdeskundigen met een mbo-opleiding

Opdrachtgevers moeten zich goed realiseren dat veel werk en adviezen geven ook door praktijkdeskundigen kunnen worden uitge-

voerd. Een praktijkdeskundige hoeft geen academische of een hbo-opleiding te hebben. Bij praktijkdeskundigen gaat het om langdurige (5-10 jaar) ervaring in verschillende situaties, die gekoppeld zijn aan een eigen discipline of ambacht. Als het om wilde bijen en de praktijk van biodiversiteit gaat, zijn dat groene mbo'ers met een mbo-plusopleiding (mbo met een 'vleugje hbo').

Groene mbo'ers stonden aan de basis van ecologisch groenbeheer en stedelijke biodiversiteit. Ook nu zijn er mbo'ers met kwaliteiten die ver boven het gemiddelde academische niveau uitstijgen.

Het zijn er velen, maar als voorbeeld toch enkele namen van nog actieve personen: Gerard van Buiten, hortulanus van de botanische tuin Utrecht, Gert-Jan Koopman, onder meer gespecialiseerd in bermbeheer (Heem). Een gepensioneerd deskundige is Johan Bos. Hij was een van de eersten die in de jaren zeventig van de vorige eeuw met ecologisch groenbeheer begon. Handleidingen ontbraken en uit het niets moest het wiel worden uitgevonden. Uit alle delen van het land kwamen collega's, studenten en docenten van hogescholen en universiteiten naar Ede om daar hun kennis te verrijken. Zo waren er veel meer beheerders met een mbo-opleiding met een grote kennis van zaken.

Vertaling van wetenschappelijke kennis naar de praktijk

Als het om wilde bijen en biodiversiteit in het algemeen gaat, moeten we anders tegen opleidingen gaan aankijken. Het gaat om verschillende vormen van kennis: wetenschappelijke kennis die bovenaan staat en kennis van de praktijk die heel vaak minder wordt gewaardeerd. In loonschalen is dat duidelijk terug te zien. Opleidingsniveau is een indicatie voor het kennisniveau van een persoon. Onderzoeksinstituten werken gemiddeld met hoger geschoold personeel dan bijvoorbeeld een hoveniersbedrijf. Voor wetenschappelijk onderzoek ben je aangewezen op een instituut met academisch opgeleid personeel. De vertaling van wetenschappelijke kennis is een ander verhaal. Dit ligt veel meer op het terrein van hbo en mbo. De vertaling naar de praktijk is vaak lastiger dan het onderzoek. Er moet een zeker kennisniveau aanwezig zijn, creativiteit en vooral minstens een aantal jaren praktijkervaring. Het is te vergelijken met gilden uit de vorige eeuwen. Om meester te worden moest je zeven jaar in het vak hebben gewerkt.

Terug naar de mbo'er die studeert voor vakbekwaam hovenier, groenbeheerder of landschapsbeheerder. Op alle opleidingsniveaus is een groot verschil in kennis van studenten. Studenten die net met hun hakken over de sloot slagen en zij cum laude slagen. Ook in het mbo zie je deze differentiatie. Er zijn studenten die liever op een trekker zitten of stratenmaker willen worden. Er is ook een groep mbo'ers met gevoel voor biodiversiteit en inzicht hoe dat in de praktijk kan worden gerealiseerd. Het is deze groep met gouden handen en een talent om wetenschappelijk kennis met behulp van de docenten naar de praktijk te vertalen. Dit was het werk van mbo'ers, dat werd overgenomen door stadsecologen, onderzoeksinstituten en universiteiten.

Deze activiteit moet weer terug naar de mensen die daarvoor zijn opgeleid. Instituten als de Vereniging van Hoveniers en Groenvoorzieners hebben een belangrijke taak om dat te bevorderen.

Groene mbo'ers terug van weggeweest

Goed geschoolde mbo'ers worden de toekomstige praktijkdeskundigen waarvan het bevorderen van nationale biodiversiteit voor een groot gedeelte afhankelijk wordt. Ze hebben een uitgebreide plantenkennis en kennis hoe ze deze planten op allerlei manieren kunnen toepassen. De kennis kunnen ze net als onderzoeksinstituten dat doen, koppelen aan kennis die afkomstig is uit andere bronnen.

Op dat punt bestaat er weinig of geen verschil tussen een hoveniersbedrijf en een onderzoeksinstituut. Beide hebben hun beperkingen en zijn voor een goed functioneren aangewezen op bronnen van buitenaf.

Over planten hoef je een goed geschoolde hovenier of groenbeheerder niets te vertellen. Zijn plantenkennis stijgt ver boven het academische niveau uit. Het enige dat hij moet weten, is op welke planten bijen vliegen. Natuurlijk is ook kennis van nestgelegenheid en vegetatiebeheer belangrijk, maar ook dat is tegenwoordig meer het niveau van mbo'ers dan van academisch geschoolden.

De deskundige mbo'er is terug van weggeweest. Voor bijen en de biodiversiteit zijn beleid en onderzoek uitermate belangrijk, maar zonder praktijkdeskundigen doodlopende wegen. Voor de planten en hun bijen

wordt per regio en per stad een database ontwikkeld die bij de opening van het nieuwe schooljaar (september) van de mbo's wordt gepresenteerd.

Zie www.bijehelpdesk.nl

Arie Koster is als lector Bijenbeheer en bijenvriendelijke tuinen verbonden aan het Wellantcollege te Houten.